

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ДРОЗД ВІТАЛІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК 343.13:343.37(477)

РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК З АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Чернявський Сергій Сергійович,
Національна академія внутрішніх справ,
проректор

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Чаплинський Костянтин Олександрович,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії

кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України

Цуцкірідзе Максим Сергійович,
Головне слідче управління Національної поліції України,
заступник начальника

Захист відбудеться «26» червня 2019 р. о 14⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «25» травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д. О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Крадіжка, або таємне викрадення чужого майна (ст. 185 КК України), є найпоширенішим злочином проти власності загальнокримінального спрямування, що завдає як значної матеріальної, так і моральної шкоди громадянам, суб'єктам господарювання та державі. Ступінь суспільної небезпеки таких злочинів значно підвищується, коли вони вчиняються повторно, за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, шляхом проникнення в житло, інше приміщення чи сховище, у великих або особливо великих розмірах.

З-поміж усіх різновидів таємного заволодіння майном крадіжки з автотранспортних засобів вирізняються передусім характеристиками предмета посягання, часу, місця, способу та інших обставин кримінального правопорушення, а також слідової картини. Згідно з даними статистики, ці злочини набули значного поширення всією територією України (упродовж 2017-го – першого кварталу 2019 року було зареєстровано 23,7 тис. проваджень цієї категорії, з яких оголошено підозру лише у 8,3 тис.)¹. Такі дані засвідчують недостатній рівень розроблення засобів і методів організації і тактики збирання доказів на різних етапах розслідування.

Підґрунтям дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі криміналістики, які розглядали проблеми теорії та практики розслідування злочинів, зокрема Л. І. Аркуші, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, Р. С. Белкіна, В. В. Бірюкова, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, В. Я. Горбачевського, М. Л. Грібова, В. А. Журавля, А. П. Запотоцького, А. В. Іщенка, Н. І. Клименко, О. Н. Колесниченка, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, О. П. Кучинської, В. В. Лисенка, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, Г. А. Матусовського, О. І. Мотляха, Д. Й. Никифорчука, В. Л. Ортинського, М. А. Погорецького, І. В. Рогатюка, М. В. Салтевського, О. В. Таран, О. Ю. Татарова, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, В. І. Фаринника, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька та інших.

Окремі прикладні аспекти виявлення та розслідування деяких видів крадіжок розглядали у своїх дослідженнях В. Л. Грохольський, В. А. Князев, Г. А. Кушнір, В. П. Петрунев, І. В. Пиріг, А. В. Сергунов, В. М. Юрін (крадіжки вантажів); І. М. Андрющенко, В. О. Баяхчев, В. С. Гуславський, О. В. Лагутін, В. П. Пантелєєв, О. В. Самойлов, М. Г. Шурухнов (заволодіння транспортними засобами); І. А. Батаєв, Г. О. Голубенко, Є. В. Назаркін, В. В. Пушкарьов, О. Г. Швидкий (крадіжки з проникненням у приміщення чи інше сховище).

Зазначені та інші вчені зробили вагомий внесок у розроблення досліджуваної проблематики, однак їхні праці ґрунтувалися на законодавстві, що зазнало суттєвих змін, і вже застарілій слідчій практиці. Упорядкування наявних рекомендацій щодо розслідування крадіжок з автотранспортних засобів є передумовою проведення цільового дослідження з розкриттям змісту елементів криміналістичної

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2017 р. – перший квартал 2019 р. *Генеральна прокуратура України*: [сайт]. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

характеристики цієї категорії злочинів, особливостей збирання доказів на етапах розслідування, організації і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань та процесуального порядку відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Вказані чинники обумовлюють вибір теми дисертаційної роботи та її актуальність, а також підтверджують нагальність її комплексного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, схваленої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015; Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р; Переліку перспективних напрямів кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями, затвердженого рішенням президії НАПрН України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275; Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр., затверджених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2017 р. (протокол № 28/1).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 29 листопада 2016 р. протокол № 3 та схвалено Координаційним бюро НАПрН України (№ 990, 2016 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у формуванні теоретичних положень та криміналістичних рекомендацій стосовно організації і тактики розслідування крадіжок з автотранспортних засобів.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *задачі*:

- визначити сучасний стан наукових досліджень щодо проблем методики розслідування крадіжок з автотранспортних засобів;
- з'ясувати типові способи підготовки, учинення та приховування крадіжок з автотранспортних засобів;
- охарактеризувати слідову картину розглядуваних злочинів;
- розкрити криміналістично значущі ознаки осіб, які вчиняють крадіжки з автотранспортних засобів;
- виокремити типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування крадіжок з автотранспортних засобів;
- визначити напрями вдосконалення взаємодії слідчих з оперативними й іншими підрозділами Національної поліції під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів;
- окреслити особливості організації і тактики проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування, зокрема огляду місця події, допиту свідка та потерпілого;
- запропонувати порядок і тактичні прийоми проведення допиту підозрюваного, обшуку, пред'явлення для впізнання та слідчого експерименту;

– конкретизувати особливості використання спеціальних знань з метою встановлення обставин, що підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях про крадіжки з автотранспортних засобів;

– удосконалити процесуальний порядок відшкодування шкоди, завданої крадіжками з автотранспортних засобів.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері діяльності органів досудового розслідування та інших підрозділів Національної поліції України під час виявлення і розслідування злочинів проти власності.

Предмет дослідження – розслідування крадіжок з автотранспортних засобів.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання соціально-правових явищ, а також загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема *історико-правовий* – під час дослідження стану наукових досліджень проблем розслідування крадіжок з автотранспортних засобів (підрозділ 1.1); *формально-логічний* – у межах з'ясування структурних елементів криміналістичної характеристики крадіжок з автотранспортних засобів (розділ 1); *порівняльно-правовий* – для аналізу думок науковців щодо досліджуваної проблематики, наукових категорій, визначень і підходів (розділи 1, 2, підрозділ 3.3); *догматичний* – під час тлумачення юридичних категорій, поглиблення й уточнення понятійного апарату (розділ 1, підрозділи 3.2, 3.3); *функціональний* – з метою виділення типових слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування злочинів (підрозділ 2.1); *системний* – у межах здійснення класифікації особи злочинця та способів учинення крадіжок з автотранспортних засобів (підрозділи 1.2, 1.4), *типологічний* – задля дослідження особи злочинця (підрозділ 1.4); *методи аналізу й синтезу* – під час розроблення структури криміналістичної характеристики (розділ 1), формулювання висновків з питань, висвітлених у дисертації; *статистичний* – з метою аналізу й узагальнення емпіричної бази (вивчених кримінальних проваджень, вироків суду, результатів анкетування) (розділи 1–3); *соціологічні* – для підтвердження наукових висновків результатами анкетування працівників правоохоронних органів (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять систематизовані дані державної та відомчої статистичної звітності за період з 2017-го до першого кварталу 2019 року; узагальнені матеріали вивчення 95 кримінальних проваджень про крадіжки з автотранспортних засобів за 2015–2018 роки; узагальнені результати вивчення матеріалів з Єдиного реєстру судових рішень (102 вироків суду за період 2011–2018 років); зведені дані соціологічного опитування 234 слідчих Національної поліції з Вінницької, Житомирської, Дніпропетровської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Одеської областей та м. Києва. Під час підготовки дисертації використано власний практичний досвід роботи, зокрема в слідчих підрозділах ГУ НП в Одеській області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним з перших в Україні монографічних досліджень, у якому здійснено комплексний аналіз теоретичних і практичних питань розслідування крадіжок з автотранспортних засобів. Автором сформульовано та обґрунтовано низку висновків і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення діяльності органів досудового розслідування, зокрема:

вперше:

- визначено місце внутрішньовидової методики розслідування крадіжок з автотранспорту в структурі споріднених видової (розслідування крадіжок) та групової (розслідування корисливих посягань на власність) методик, із диференціацією програм розслідування залежно від предмета посягання (речей громадян, палива, комплектуючих), характеру доступу до автотранспортного засобу (пошкодження, демонтаж, вільний доступ або застосування спеціальних сканерів), умов, які сприяли вчиненню злочину (дії/бездіяльність водія, стан автотранспортного засобу);

- надано рекомендації з організації і тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця крадіжки з автотранспортного засобу (місце огляду умовно розподілено на три зони: навколо, ззовні та всередині автотранспортного засобу; ураховано обов'язкову участь в огляді кінолога зі службовим собакою та спеціаліста-криміналіста відповідного профілю); допиту власника автотранспортного засобу (запропоновано типовий перелік питань, які ставлять потерпілому з метою з'ясування обставин, що підлягають встановленню);

- розроблено типологію правопорушників, які причетні до вчинення крадіжок з автотранспортних засобів, з виокремленням вікових, професійних, групових, психологічних та інших криміналістично значущих ознак, урахування яких сприяє розкриттю та розслідуванню цієї категорії злочинів;

- аргументовано доцільність упровадження в практику розслідування крадіжок з автотранспортних засобів кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду правової регламентації та організаційного забезпечення заходів, які стосуються відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

удосконалено:

- систему типових способів учинення крадіжок з автотранспортних засобів залежно від їх змісту, серед яких ті, що передбачають ретельну підготовку, а також такі, що вчинені раптово;

- програми (алгоритми) процесуальних дій, спрямованих на вирішення окремих тактичних завдань у типових слідчих ситуаціях, які виникають на початковому етапі розслідування крадіжок з автотранспортних засобів;

- теоретичне обґрунтування необхідності вдосконалення нормативної моделі взаємодії слідчих з працівниками оперативних підрозділів, інспекторами-криміналістами, дільничними офіцерами поліції, кінологічною службою на різних етапах розслідування крадіжок з автотранспортних засобів;

дістало подальший розвиток:

- характеристика стану розроблення проблематики розслідування крадіжок з автотранспортних засобів, зокрема встановлено, що ця тематика не була предметом окремого наукового дослідження у вітчизняній літературі;

- криміналістичні підходи до диференціації матеріальних слідів крадіжок з автотранспортних засобів шляхом їх розподілу на групи залежно від локалізації;

- тактичні прийоми допиту підозрюваних (у конфліктних і безконфліктних ситуаціях), обшуку, впізнання викрадених речей, слідчого експерименту;

- рекомендації щодо використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів у формі залучення спеціаліста до проведення

слідчих (розшукових) дій, отримання консультації з питань, які потребують спеціальних знань, а також призначення судових експертиз (дактилоскопічна, трасологічна, матеріалів, речовин і виробів, генотипоскопічна й товарознавча).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено та використовуються у:

– *практичній діяльності* Національної поліції – під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів, а також у межах проведення занять у системі службової підготовки слідчих і співробітників оперативних підрозділів (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 17 січня 2018 р.);

– *науково-дослідній сфері* – у межах розвитку положень криміналістики, кримінально-процесуального права й оперативно-розшукової діяльності (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 16 вересня 2019 р.);

– *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Розслідування окремих видів злочинів» (акт Національної академії внутрішніх справ від 11 вересня 2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації оприлюднено в доповідях дисертанта на чотирьох міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: «Тенденції та пріоритети реформування законодавства України» (м. Херсон, 8–9 грудня 2017 р.), «Правові реформи: міжнародний і український досвід» (м. Дніпро, 24–25 листопада 2017 р.), «Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 24 листопада 2017 р.), «Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього» (м. Дніпро, 12–13 січня 2018 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 11 наукових публікаціях, серед яких шість статей – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні (Республіка Словаччина), а також у чотирьох тезах, що опубліковані в збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (201 найменування на 23 сторінках) та чотирьох додатків на 11 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 237 сторінок, із них основний текст дисертації – 202 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і ступінь дослідження обраної теми, її зв'язок з науковими програмами, планами й темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, його емпіричну базу, розкрито наукову новизну роботи та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо

апробації результатів дослідження, публікації, у яких викладено основні положення роботи.

Розділ 1 «Поняття та основні елементи криміналістичної характеристики крадіжок з автотransпортних засобів» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Стан наукових досліджень проблем розслідування крадіжок з автотransпортних засобів»* проаналізовано низку дисертаційних досліджень, пов'язаних з процесуальними та криміналістичними особливостями розслідування різних видів крадіжок, визначено поняття автотransпортних засобів і запропоновано класифікацію крадіжок за криміналістичними ознаками.

Здійснено аналіз дисертаційних досліджень, присвячених проблемам розслідування окремих видів крадіжок, зокрема з квартир і помешкань громадян (В. С. Бондар, О. Г. Швидкий); пов'язаних з проникненням у житло (В. В. Лавренюк); автотransпортних засобів (Д. Ю. В'юнник); учинених в умовах надзвичайних ситуацій (І. М. Твердохліб); вантажів на залізничному транспорті, у тому числі з рухомого складу (М. В. Капустіна, П. О. Кудлай); особистого майна пасажирів залізничних потягів (Ю. Є. Коваль); майна громадян, учинених неповнолітніми (І. В. Сорока); нафти й нафтопродуктів з магістральних трубопроводів (А. С. Кудінов) та ін. З'ясовано, що розслідування крадіжок з автотransпортних засобів не було предметом окремого наукового дослідження.

Акцентовано увагу на тому, що крадіжки з автотransпортних засобів означені сукупністю специфічних криміналістичних ознак, що визначають предмет посягання, елементи обстановки та способу вчинення злочину (у тому числі потрапляння до автомобіля шляхом пошкодження, демонтажу, вільного доступу або застосування спеціальних сканерів для розблокування сигналізації), слідову картину.

Запропоновано розподіл крадіжок з автотransпортних засобів за такими критеріями: вид злочину; предмет посягання; вид автотransпортного засобу; місцезнаходження автотransпортного засобу; технічні характеристики автотransпортних засобів; час і місце вчинення злочину; умови, що сприяли вчиненню злочину; характер доступу до автотransпортного засобу.

У підрозділі 1.2 *«Спосіб учинення крадіжок з автотransпортних засобів»* розглянуто зміст технологій підготовки, учинення та приховування цього виду злочинів, а також встановлено важливе значення способу як елемента криміналістичної характеристики.

На основі теоретичних висновків учених-криміналістів (Р. С. Белкін, С. М. Зав'ялов, Г. Г. Зуйков та ін.) доведено, що способом крадіжки з автотransпортного засобу доцільно вважати активні дії щодо підготовки, учинення та приховування незаконного заволодіння майном, яке перебуває (зберігається) в автотransпортному засобі або є його частиною, шляхом пошкодження (67,3 %), вільного доступу (32,7 %) або застосування спеціальних пристроїв (2,0 %).

Підготовка до вчинення крадіжок з автотransпортних засобів найчастіше включає такі дії злочинця (злочинної групи): обрання предмета крадіжки; вивчення предмета крадіжки й обстановки, у якій злочинцеві доведеться діяти; обрання способів заволодіння майном і приховування злочину; обрання способу потрапляння на місце зберігання (перебування) автомобіля (пішим ходом, з

використанням транспортного засобу); підбір шляхів збуту викрадених речей і документів; підбір співучасників.

Виокремлено типові способи потрапляння до автотранспортного засобу з метою вчинення крадіжки, зокрема шляхом: пошкодження дверного замка (металевими ножицями, викруткою тощо) – 34,7 % проваджень; розбивання скла (23,5 %); опускання скла дверей (12,3 %); витягнення за допомогою викрутки стрічки ущільнювача вікна автомобіля та виймання скла (6,1 %); відключення сигналізації та розбиття скла (3,1 %); відключення сигналізації (сканером) та пошкодження дверного замка (2,0 %); пошкодження інших частин автомобіля (16,3 %); відкриття дверей попередньо викраденими ключами (1,0 %); підбору ключів (1,0 %); відкриття дверей причепа вантажівки (3,9 %). Охарактеризовано знаряддя, що може використовуватися для потрапляння до автотранспорту, зокрема каміння, викрутки, ножиці, ключі, шуп, інші інструменти тощо.

Диференційовано способи приховування крадіжок з автотранспортних засобів, до яких належать маскування зовнішності злочинця; маскування події загалом; приховування деяких елементів злочину; збут викраденого.

У підрозділі 1.3 «Слідова картина крадіжок з автотранспортних засобів» акцентовано увагу на важливості аналізу матеріальних та ідеальних слідів у практиці розслідування таких видів крадіжок, що сприяє висуненню версій про особу злочинця й можливе місце його перебування, ефективному плануванню розслідування.

На думку опитаних, переважну більшість доказів злочину одержують шляхом вивчення матеріальних слідів на місці події (64,5 %), не виключаючи цінність ідеальних слідів (випадковий свідок, власник автотранспорту).

За результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що місцем учинення крадіжки з автотранспортного засобу найчастіше є ділянка місцевості, де знаходиться (зберігається) автотранспортний засіб, зокрема: двори біля житлових будинків (41,2 %); автостоянки (6,9 %); гаражі (4,9 %); місця відпочинку водіїв на автошляхах (8,8 %); інші місця (2,9 %). Залежно від певного місця вчинення злочину з певною частотою трапляються типові сліди, зокрема: пальців рук (62,8 %), рукавичок (40,2 %), взуття (88,1 %), знарядь та інструментів (92,8 %), інших предметів (20,5 %), мікросліди (11,5 %).

Матеріальні сліди крадіжок з автотранспортних засобів, залежно від їх локалізації, розподілено на групи: сліди на місці стоянки автотранспортного засобу; сліди на злочинцеві; сліди потрапляння до автотранспортного засобу; сліди злочинця та знаряддя в автотранспортному засобі; сліди-предмети, які злочинець загубив, коли залишав місце вчинення злочину; інші сліди (наприклад, транспортного засобу, на якому злочинець покинув місце події).

У підрозділі 1.4 «Особа злочинця крадіжок з автотранспортних засобів» встановлено комплекс ознак, що характеризують правопорушника.

На підставі аналізу кримінальних проваджень встановлено, що крадіжки з автотранспортних засобів учиняють здебільшого повнолітні осудні особи чоловічої статі віком від 25 до 45 років (73,7 %), більшість з яких не працюють (85,3 %), неодружені (87,3 %), мають середню (63,7 %) або неповну середню освіту (37,3 %),

раніше притягувалися до кримінальної відповідальності (55,9 %); перебували в стані алкогольного (15,7 %) або наркотичного (3,0 %) сп'яніння.

Встановлено, що такі крадіжки здебільшого вчиняються двома та більше особами, переважно систематично, тобто від трьох до дев'яти епізодів (72,5 %); протягом місяця з інтервалом у декілька днів (37,3 %); протягом двох-чотирьох місяців з інтервалом у декілька тижнів (60,8 %). Більшість злочинів учиняють у календарний період із січня до вересня (47,1 %), особливо в травні (30,4 %) та червні (27,5 %) переважно в нічний час, тобто з 22⁰⁰ до 4⁰⁰ (88,2 %). Усі ці критерії залежать від особи злочинця, обрання ним предмета посягання, способу вчинення злочину, знаряддя тощо.

Особливу групу правопорушників становлять неповнолітні (26,3 %), які вчиняють крадіжки переважно за попередньою змовою групою осіб (76,4 %) і повторно (78,2 %). Неповнолітні крадії поводяться досить нетипово на місці вчинення злочину, що виявляється в слідовій картині, їхніх діях після вчинення злочину, характеристиках майна, на яке посягають. Трапляються випадки вчинення крадіжок для демонстрації власних навичок, самоствердження.

У результаті вивчення особи злочинця цієї категорії встановлено відповідні закономірності, на основі яких розроблено класифікацію за такими критеріями: мета злочинця; злочинне минуле; професійні навички; зв'язок з потерпілою особою; кількість злочинців. Для докладної характеристики осіб злочинця класифіковано за: сімейним становищем; складом сім'ї; освітою; віковою групою; станом, у якому перебуває злочинець.

Предметом злочинного посягання майже завжди є чуже майно, яке знаходиться в автотранспортному засобі, з власником якого правопорушник незнайомий (90,2 %), зокрема безпосередньо частини автотранспортного засобу (бампер, акумулятор тощо – 26,5 %); речі з багажника (наприклад, інструменти, каністри, бачки, насоси – 13,7 %); речі з передньої панелі (відеореєстратор, магнітола – 65,7 %); особисті речі водія та інших осіб (барсетка з документами, портфель – 47,1 %); товари, придбані в магазинах (харчові продукти, побутова техніка – 23,5 %); майно інших осіб, яке перебувало в автотранспортному засобі на момент учинення крадіжки (вантажні перевезення) – 6,9 % тощо.

Встановлено, що крадіжки вчиняються переважно з легкових автомобілів середнього класу (автомобілі марок «ВАЗ» і «ЗАЗ» – 62,7 %; «Renault Trafic», «Mercedes-Benz», «Газель», «Opel Kadett», «DAEWOO», «Citroen», «Chery Amulet», «Chevrolet» – 23,6 %), 13,7 % – з вантажівок (автомобілі марок «МАЗ», «MAN», «Камаз»). З вантажівок переважає крадіжка палива (82,4 %).

Розділ 2 «Початковий етап розслідування крадіжок з автотранспортних засобів» складається з трьох підрозділів, присвячених питанням організації й тактики невідкладних процесуальних дій слідчого.

У підрозділі 2.1 *«Типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування крадіжок з автотранспортних засобів»* виокремлено та охарактеризовано слідчі ситуації та версії, запропоновано порядок планування слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій для їх перевірки.

Наголошено, що правильна оцінка слідчої ситуації початкового етапу розслідування крадіжок з автотранспортних засобів допомагає слідчому: висунути

низку робочих версій; зібрати криміналістично значущу інформацію про подію злочину та причетних до нього осіб; своєчасно провести наступні слідчі (розшукові) та процесуальні дії; організувати належну взаємодію сил і засобів органу Національної поліції; правильно спланувати й організувати розслідування загалом.

Виокремлено такі типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок з автотранспортних засобів: 1) правопорушника затримано з викраденим «на гарячому»; 2) правопорушник зник з місця події, але потерпілому відомі особи, причетні до злочину, або їх прикмети; 3) правопорушник зник з місця події, але є дані про особу злочинця, одержані від свідків чи з інших джерел; 4) відсутні будь-які дані про особу злочинця. Відповідно до кожної слідчої ситуації наведено типові загальні й окремі версії (щодо події загалом та окремих її елементів), а також запропоновано перелік першочергових слідчих (розшукових) дій, інших заходів, спрямованих на їх вирішення.

Загальними версіями щодо злочину є такі: крадіжку вчинила знайома (незнайома) потерпілому особа самотійно; крадіжку вчинили дві особи або група осіб; крадіжку вчинили неповнолітні; крадіжку вчинила злочинна група, яка на цьому спеціалізується; до вчинення крадіжки причетний потерпілий (є співучасником злочину, для отримання страховки тощо); крадіжка є способом приховування іншого злочину (привласнення, розтрата тощо).

Під час побудови версій важливе значення мають не лише виявлені сліди, а й дані, одержані від свідків. Свідками крадіжок зазначеної категорії можуть бути: безпосередньо водії (власник або особа, яка керувала автотранспортним засобом); охоронці стоянок; мешканці будинків, на подвір'ї яких здійснено крадіжку; працівники крамниць, охоронці гаражного кооперативу, автозаправочних станцій та інші особи, які спостерігали за діями особи, однак не знали, що той злочинець, а злочинець не знав, що хтось його бачить; випадкові перехожі, які опинилися в місці вчинення крадіжки.

У підрозділі 2.2 «Взаємодія слідчих з оперативними та іншими підрозділами Національної поліції» акцентовано увагу на тому, що швидке розкриття крадіжок відбувається завдяки спільним зусиллям усіх підрозділів поліції щодо виявлення, збирання та використання криміналістично значущої інформації про подію злочину, розшуку злочинців, викрадених цінностей та інших об'єктів, що мають значення для розслідування.

Зауважено, що під час розслідування таких видів злочинів найбільш ефективною є взаємодія слідчого з працівниками оперативно-розшукових підрозділів Національної поліції (47,4 % респондентів). Водночас 27,4 % опитаних вважають корисною допомогу інспекторів-криміналістів, 12,8 % – дільничних офіцерів поліції, 4,3 % – працівників патрульної поліції, 7,3 % – кінологічної служби.

Виділено найбільш ефективні форми взаємодії слідчого з працівниками оперативних та інших підрозділів Національної поліції під час розслідування крадіжок: надання доручень щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій (79,8 %); спільне планування та проведення тактичних операцій (70,1 %); обмін інформацією про злочин загалом та його окремі елементи (63,7 %); спілкування щодо висунення версій (24,8 %);.

Визначено тактичні аспекти організації та здійснення взаємодії слідчих з підрозділами Національної поліції в межах огляду місця події та затримання за гарячими слідами, спрямованої на збір і збереження слідів злочину, виявлення свідків, встановлення осіб, які його вчинили, способу злочину, обставин, за яких відбувалася крадіжка, викраденого майна та низку іншої важливої для розслідування інформації.

У підрозділі 2.3 «Організація та проведення огляду місця події» доведено, що серед слідчих (розшукових) дій початкового етапу розслідування найбільш ефективним для зібрання доказової інформації є огляд місця події (97 % респондентів), а також висвітлено організаційно-тактичні особливості підготовчого та робочого етапів його проведення.

Проаналізовано роль кожного учасника огляду місця події, зокрема слідчого, працівника оперативного підрозділу, інспектора-криміналіста. Запропоновано до складу слідчо-оперативної групи, яка проводить огляд місця крадіжки з автотранспортного засобу, залучати, крім основних її учасників, кінолога зі службовим собакою (таку думку підтримують 74,4 % опитаних слідчих).

Аргументовано положення, згідно з яким під час огляду місця події (крадіжки з автотранспортного засобу) слід з'ясувати: місце події та місце злочину; предмет посягання; чи йдеться в цьому випадку саме про крадіжку з автотранспортного засобу; мету, мотив; час учинення крадіжки; за яких обставин було вчинено крадіжку; спосіб учинення, наявність слідів приховування крадіжки, чи була попередня підготовка; знаряддя проникнення до автотранспортного засобу для вчинення крадіжки; тривалість у часі; кількість злочинців (наявність організованого характеру); шляхи відходу від місця крадіжки; можливих свідків крадіжки; причини вчинення крадіжки тощо.

Для ефективності проведення огляду запропоновано місце крадіжки з автотранспортного засобу умовно поділити на певні зони, зокрема навколо, ззовні та всередині автотранспортного засобу (за умови, якщо крадіжку було вчинено із салону). Окреслено тактичні особливості статичної та динамічної стадії проведення огляду.

У підрозділі 2.4 «Допит власників автотранспортних засобів» акцентовано увагу на підготовці до допиту такої категорії осіб та з'ясовано особливості тактики його проведення. На основі аналізу поглядів учених (В. К. Весельський, В. П. Бахін, В. Г. Лукашевич, В. Є. Коновалова та ін.) розглянуто тактичні особливості кожного з етапів проведення допиту, зокрема щодо манери спілкування, питань, які ставлять допитуваному, і тактичних прийомів допиту.

У розслідуванні крадіжок з автотранспортних засобів потерпілими можуть бути такі категорії осіб: 1) власники автотранспортних засобів; 2) особи-водії, у тимчасовому користуванні яких перебував автотранспортний засіб на момент учинення крадіжки; 3) інші особи, майно яких перебувало в автотранспортному засобі на момент учинення крадіжки. Наведено перелік обставин, які слід встановити під час допиту інших осіб, майно яких перебувало в автотранспортному засобі на момент учинення крадіжки (наприклад, коли перевозять вантаж підприємства).

З метою розкриття злочину за гарячими слідами предметом допиту потерпілого має бути встановлення таких обставин: предмет посягання; імовірна особа злочинця; обставини, за яких було залишено автотransпортний засіб у місці крадіжки; часовий проміжок, на який було залишено автотransпортний засіб і за який було вчинено крадіжку; чи не перебуває водій у змові зі злочинцями; зацікавленість потерпілого в злочині; обставини, за яких відбулося спілкування з майбутнім злочинцем (за умови, якщо потерпілий знайомий або тільки познайомився зі злочинцем); відношення потерпілого до злочинця; вид предмета посягання та його індивідуальні ознаки; версії щодо інсценування крадіжки.

Для з'ясування обставин крадіжки з автотransпортного засобу запропоновано орієнтовний перелік питань, а саме: у який проміжок часу автотransпортний засіб залишився без догляду; за яких обставин потерпілий помітив крадіжку з автотransпортного засобу; який спосіб його замикання; чи було встановлено сигналізацію (якщо так, то чому не спрацювала); що саме було викрадено (вид, розмір, його орієнтовна вартість або підтверджена документами вартість); чи підозрює потерпілий когось (якщо це знайомий, то хто конкретно це був: його прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, адреса проживання, місце роботи тощо); хто міг знати про майно, що було залишене в автотransпортному засобі, або про повний бак бензину тощо; чи запам'ятав потерпілий ознаки зовнішності злочинця (якщо напередодні крадіжки контактував з ним).

Якщо допит стосується інших осіб, майно яких перебувало в автотransпортному засобі на момент учинення крадіжки (наприклад, коли перевозять вантаж підприємства), то крім загальних питань, з'ясовують такі основні обставини: права на викрадене майно; цінність викраденого майна; документи на право перевезення такого майна; строки перевезення майна; особа, відповідальна за перевезення майна; особи, які знали про перевезення саме цього майна в день крадіжки; особа, відповідальна за завантаження та розвантаження майна (можливо, крадіжка сталася ще під час завантаження чи розвантаження) тощо.

Розділ 3 «Тактика окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок з автотransпортних засобів» складається з трьох підрозділів, у яких розглядаються особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань і процесуальний порядок відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями цієї категорії.

У підрозділі 3.1 *«Особливості тактики проведення допиту підозрюваного, обшуку, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту»* акцентовано увагу на особливостях організації і тактики проведення допиту підозрюваного (50,4 % матеріалів кримінальних проваджень), обшуку (за місцем проживання підозрюваного, за місцем знаходження належного йому майна) – 91,5 %; пред'явлення для впізнання викрадених предметів (96,5 %); слідчого експерименту (76,1 %), спрямованих на доведення (спростування) винуватості підозрюваного, виявлення та вилучення викраденого майна, встановлення можливих співучасників, з'ясування обставин події вчинення крадіжки та інших важливих обставин, що стосуються підготовки, учинення та приховування злочину.

На основі аналізу наукових праць (Є. Д. Лук'янчиков, О. М. Моїсєєв, М. В. Салтевський, Л. Д. Удалова) сформульовано рекомендації щодо тактики

допиту підозрюваного в конфліктних і безконфліктних ситуаціях, зокрема: правильне обрання тактичних прийомів допиту, передбачення ситуацій, пов'язаних з тактичним ризиком, застосування відеозаписувальних пристроїв для фіксації допиту. Постановці питань допитуваному про факти, які відбулися напередодні крадіжки з автотранспортного засобу та пов'язані безпосередньо з нею.

Наголошено, що під час обшуку слідчий має на меті виявити викрадене майно (87,2 %), знаряддя та інструменти, із застосуванням яких здійснювалося проникнення до автотранспортного засобу (75,7 %), а також інші сліди, речі та предмети, пов'язані певним чином з подією злочину (24,4 %). Запропоновано порядок застосування низки тактичних прийомів проведення обшуку під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів: попереднє вивчення слідчим місця обшуку, раптовість його проведення, забезпечення охорони входів/виходів з приміщення, складання письмового плану обшуку.

Найчастіше під час розслідування цієї категорії злочинів пред'являють для впізнання викрадені речі (96,6 % опитаних слідчих) і живих осіб (16,7 %). Серед помилок, яких найчастіше припускаються під час проведення впізнання, виокремлено: неправильний підбір статистів (речей); порушення послідовності робочого етапу впізнання; використання загального (а не детального) опису ознак зовнішності особи або речі; впізнання різних видів речей разом.

Встановлено, що слідчий експеримент під час розслідування таких видів злочинів проводять з метою: відтворення механізму вчинення крадіжки з автотранспортного засобу загалом (93,6 %); встановлення можливості вчинити певні дії (83,8 %), у тому числі за певний проміжок часу (26,5 %), а також володіння конкретними здібностями та навичками (41,9 %).

У підрозділі 3.2 «Використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів» розкрито особливості залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій (74,8 %) та призначення окремих видів судових експертиз (100 %).

Наголошено на необхідності залучення спеціаліста до проведення огляду місця події, допиту неповнолітніх підозрюваних, слідчого експерименту. Наведено діагностичні завдання, які може вирішувати спеціаліст під час консультування з питань, що потребують спеціальних знань.

Встановлено, що судові експертизи призначають з метою ідентифікації та діагностики слідів-відображень з предметами, суб'єктами, що їх залишили. Серед них, зокрема, дактилоскопічна (98,3 %), трасологічна (100 %), матеріалів, речовин і виробів (53,9 %), генотипоскопічна (10,7 %); для ідентифікації, діагностики викрадених речей, зокрема товарознавчі дослідження (69,7 %), мистецтвознавчі (0,9 %) тощо. Окреслено їх завдання та питання, які ставлять експертові.

У підрозділі 3.3 «Процесуальний порядок відшкодування шкоди, завданої крадіжками з автотранспортних засобів» встановлено, що дії з відшкодування шкоди, завданої таким видом крадіжок, слідчі (91,9 %) та співробітники оперативних підрозділів (71,8 %) розпочинають уже під час досудового розслідування.

Найбільш поширеними формами відшкодування потерпілому шкоди є: стягнення відшкодування на підставі судового рішення за результатами розгляду

цивільного позову в кримінальному провадженні (84,6 % респондентів) та добровільне відшкодування завданої шкоди підозрюваним, обвинуваченим (14,1 %).

Аналіз судової практики щодо розслідування крадіжок з автотранспортних засобів дав змогу виокремити такі види шкоди, завданої цими злочинами: майнова (100 % вироків); моральна (23,5 %). Наведено поняття таких видів шкоди, процесуальний порядок відшкодування (в натурі, у повному обсязі), критерії визначення розміру кожної з них, факти, які слід довести для відшкодування шкоди, підстави відшкодування, особливості їх відшкодування за різними формами, а також відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою.

Встановлено, що лише завдяки комплексному проведенню низки процесуальних дій і заходів можливе якісне забезпечення відшкодування шкоди, завданої крадіжками з автотранспортних засобів. Ідеться, передусім, про: встановлення виду й розміру завданої шкоди, проведення низки слідчих (розшукових) дій (огляд, допит, обшук, пред'явлення для впізнання, призначення судових експертиз тощо) та заходів (тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна, арешт майна, застава).

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, сутність якого полягає в усебічному дослідженні розслідування крадіжок з автотранспортних засобів, на підставі чого сформульовано низку положень і практичних рекомендацій зокрема: на підставі проаналізованих дисертацій, присвячених проблемним аспектам розслідування різних видів крадіжок, з'ясовано, що розслідування крадіжок з автотранспортних засобів не було предметом окремого наукового дослідження у вітчизняній літературі. Тому на сьогодні існує потреба у формуванні окремої криміналістичної методики розслідування. Крадіжки з автотранспортних засобів визначено як таємне викрадення чужого майна, яке зберігалось, перевозилось автотранспортним засобом або було його частиною, шляхом пошкодження, демонтажу чи вільного доступу до такого автотранспортного засобу. Запропоновано класифікувати крадіжки з автотранспортних засобів за такими критеріями: вид злочину; предмет посягання; тип автотранспортного засобу; місцезнаходження автотранспортного засобу; технічні характеристики автотранспортних засобів; час учинення злочину; умови, що сприяли вчиненню злочину; характер доступу до автотранспортного засобу; зміст способу вчинення крадіжки.

2. З'ясовано типові способи вчинення крадіжок з автотранспортних засобів, а саме: шляхом пошкодження автотранспортного засобу (розбиття скла, злам замка, відкриття капота тощо) (67,3 % проваджень), скориставшись вільним доступом до автотранспортного засобу (32,7 %). За результатами аналізу вироків суду виокремлено: дії особи злочинця щодо підготовки до вчинення крадіжок з автотранспортних засобів; способи проникнення до зачиненого автотранспортного засобу з метою вчинення з нього крадіжки; типи знарядь, що використовували для проникнення до автотранспортних засобів; способи приховування таких видів крадіжок.

3. Слідова картина крадіжок передбачає наявність матеріальних та ідеальних слідів. Запропоновано матеріальні сліди поділити на такі групи: сліди на місці стоянки автотранспортного засобу; сліди на злочинцеві; сліди проникнення до автотранспортного засобу; сліди злочинця, знаряддя в автотранспортному засобі; сліди-предмети, які злочинець загубив, коли залишав місце вчинення злочину; інші сліди (наприклад, транспортного засобу, на якому злочинець покинув місце події). Встановлено, що місцем вчинення крадіжки з автотранспортного засобу найчастіше є ділянка місцевості, де знаходиться (зберігається) автотранспортний засіб, зокрема: двори біля житлових будинків (41,2 %); місця відпочинку водіїв на автошляхах (8,8 %); автостоянки (6,9 %); гаражі (4,9 %); інші місця (2,9 %).

4. Сформовано характеристику особи злочинця. На підставі аналізу кримінальних проваджень встановлено, що крадіжки з автотранспортних засобів вчиняють повнолітні осудні особи чоловічої статі віком від 25 до 45 років (73,7 %), більшість з яких не працюють (85,3 %), неодружені (87,3 %), мають середню освіту (63,7 %) або неповну середню освіту (37,3 %), раніше притягувалися до кримінальної відповідальності (55,9 %). Такі крадіжки переважно вчиняються двома і більше особами систематично, тобто від трьох до дев'яти епізодів (72,5 %), протягом місяця з інтервалом у декілька днів, або ж протягом двох-чотирьох місяців з інтервалом у декілька тижнів. Під час учинення злочинці перебували в стані алкогольного (15,7 %) та наркотичного (3 %) сп'яніння. Особливу групу правопорушників становлять неповнолітні (26,3 %), які вчиняють крадіжки з автотранспортних засобів переважно за попередньою змовою групою осіб (76,4 %), повторно (78,2 %).

5. Виділено такі типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок з автотранспортних засобів: 1) виявлено крадіжку та затримано особу злочинця з викраденим або ж за гарячими слідами; 2) виявлено крадіжку, особа злочинця зникла з місця події, але потерпілому відома особа злочинця; 3) виявлено крадіжку, особа злочинця зникла з місця події, але є конкретні дані про особу злочинця від свідків чи інших джерел; 4) виявлено крадіжку, особа злочинця зникла з місця події, і є дані про ознаки зовнішності особи злочинця; 5) виявлено крадіжку, однак відсутні будь-які дані про особу злочинця. Запропоновано такі загальні версії щодо злочину: крадіжку вчинила знайома (незнайома) потерпілому особа самотійно; крадіжку вчинили дві особи або група осіб; крадіжку вчинили неповнолітні; крадіжку вчинила злочинна група, яка на цьому спеціалізується; до вчинення крадіжки причетний потерпілий; крадіжка є способом приховування іншого злочину. До кожної слідчої ситуації сформовано окремі версії та запропоновано перелік першочергових слідчих (розшукових) дій, інших заходів, спрямованих на їх перевірку.

6. Наголошено на тому, що під час розслідування таких видів злочинів найбільш ефективною є взаємодія слідчого з працівниками оперативно-розшукових підрозділів Національної поліції України (47,4 % респондентів). Водночас 27,4 % опитаних вважають корисною взаємодію з інспекторами-криміналістами, 12,8 % – з дільничними офіцерами поліції; найменш ефективною виявилася взаємодія з працівниками патрульної поліції (4,3 % опитаних), кінологічною службою (7,3 %) та представниками громадськості (0,9 %). Найбільш ефективними формами взаємодії

слідчого з працівниками Національної поліції під час розслідування таких крадіжок є надання доручень щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій (79,8 %), спільне планування та проведення тактичних операцій (70,1 %), а також непроцесуальні (обмін інформацією про злочин загалом та його окремі елементи (63,7 %), спілкування щодо висунення версій (24,8 %) з метою розкриття злочину за гарячими слідами.

7. Збирання доказової інформації початкового етапу розслідування таких крадіжок здійснюється шляхом проведення огляду місця події (97 % респондентів) та допиту потерпілого (84,6 %). Наведено організаційно-тактичні особливості підготовчого та робочого етапів їх проведення. Запропоновано до складу слідчо-оперативної групи, яка проводить огляд місця крадіжки з автотransпортного засобу, залучати кінолога зі службовим собакою (74,4 %). Тактичними особливостями огляду місця події є: 1) умовний поділ місця крадіжки з автотransпортного засобу на три зони: навколо, ззовні та всередині автотransпортного засобу (за умови, якщо крадіжку було вчинено із салону автотransпортного засобу); 2) чітке дотримання порядку й послідовності проведення статичної та динамічної стадії проведення огляду. Тактичні особливості кожного з етапів проведення допиту водіїв автотransпортних засобів пов'язані з манерою спілкування, питаннями, які ставлять допитуваному, та правильним добором тактичних прийомів допиту. Конкретизовано тактичні прийоми допиту з огляду на такі слідчі ситуації початкового етапу розслідування: 1) конфліктні, за яких потерпілий приховує відому йому інформацію чи її частину; 2) безконфліктні, коли потерпілий усіляко намагається сприяти розслідуванню, висуває версії щодо особи злочинця.

8. З'ясовано, що наступний етап розслідування крадіжок з автотransпортного засобу означений проведенням таких слідчих (розшукових) дій, як допит підозрюваного (50,4 %), обшуки (91,5 %), пред'явлення для впізнання викрадених предметів (96,5 %), слідчий експеримент (76,1 %), що спрямовані на доведення (спростування) вини підозрюваного, відшукування викраденого майна, встановлення можливих співучасників, з'ясування обставин учинення крадіжки та інших важливих фактів, що стосуються підготовки, учинення та приховування такого злочину. Сформульовано рекомендації щодо тактики допиту підозрюваного в конфліктних і безконфліктних слідчих ситуаціях, зокрема: правильне обрання тактичних прийомів допиту, передбачення ситуацій, пов'язаних з тактичним ризиком, застосування відеозаписувальних пристроїв для фіксації допиту. Акцентовано увагу на постановці питань допитуваному про факти, які відбулися напередодні крадіжки з автотransпортного засобу та пов'язані безпосередньо з нею. Наголошено, що під час обшуку слідчий має на меті виявити викрадене майно (87,2 %), знаряддя та інструменти, із застосуванням яких здійснювалося проникнення до автотransпортного засобу (75,7 %), а також інші сліди, речі та предмети, пов'язані певним чином з подією злочину (24,4 %). Важливими передумовами ефективного проведення обшуку під час розслідування зазначених крадіжок є: складання письмового плану обшуку, попереднє вивчення слідчим місця його проведення. Серед видів пред'явлення для впізнання найпоширенішими є впізнання викрадених речей (96,6 % респондентів) та живих осіб (16,7 %). Визначено типові помилки, яких припускаються під час проведення впізнання, а

саме: неправильно підібрані статисти (речі), порушена послідовність робочого етапу впізнання, використання загального, а не детального, опису ознак зовнішності особи або речі, впізнання різних видів речей разом. Слідчий експеримент під час розслідування таких видів злочинів проводять з метою: відтворення механізму вчинення крадіжки з автотранспортного засобу загалом (93,6 %), встановлення можливості вчинити певні дії (83,8 %), перевірки володіння конкретними здібностями та навичками (41,9 %), з'ясування спроможності вчинити певні дії за певний проміжок часу (26,5 %).

9. Сформульовано рекомендації щодо використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів у таких основних формах: 1) залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій: огляду місця крадіжки, допиту неповнолітніх підозрюваних, слідчого експерименту; 2) отримання консультації від спеціаліста щодо питань, які потребують спеціальних знань; 3) призначення судових експертиз. Виділено групи судових експертиз, які призначають під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів: ті, які призначають з метою ідентифікації та діагностики слідів-відображень з предметами, суб'єктами, що їх залишили, зокрема дактилоскопічна (98,3 %), трасологічна (100 %), матеріалів, речовин і виробів (53,9 %), генотипоскопічна (10,7 %); ті, що призначають для ідентифікації, діагностики викрадених речей, наприклад, товарознавчі (69,7 %) та мистецтвознавчі (0,9 %) дослідження. Окреслено їхні завдання та питання, які ставлять експертові.

10. Процесуальний порядок відшкодування шкоди, завданої потерпілому внаслідок учинення крадіжки з автотранспортних засобів полягає у вжитті заходів із забезпечення кримінального провадження та проведення комплексу слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій для встановлення: виду і розміру шкоди; місцезнаходження майна, набутого злочинним шляхом; майна, яким володіють підозрювані, обвинувачені та його місцезнаходження; правового статусу виявленого в підозрюваних (обвинувачених) майна; вилучення та збереження майна для забезпечення цивільного позову й можливої конфіскації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Drozd V. State research issues investigation thefts from vehicles. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. No. 5/1. P. 60–66.
2. Дрозд В. Ю. Слідова картина крадіжок з автотранспортних засобів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5. С. 101–108.
3. Дрозд В. Ю. Особа злочинця – один із важливих елементів криміналістичної характеристики крадіжок з автотранспортних засобів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. № 4. С. 96–105.
4. Дрозд В. Ю. Поняття та суб'єкти взаємодії слідчого з підрозділами Національної поліції на початковому етапі розслідування крадіжок з автотранспортних засобів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 3. С. 138–142.

5. Drozd V. Tactical Features of the Scene of Theft from Motor Vehicles Inspection. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 282–291.
6. Дрозд В. Ю. Способ совершения краж из автотранспортных средств. *Право и закон*. 2018. № 2. С. 98–106.
7. Дрозд В. Ю. Використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок з автотранспортних засобів. *Підприємництво, господарство і право*. № 10. 2018. С. 75–83.
8. Дрозд В. Ю. Способи приховування крадіжок з автотранспортних засобів. *Тенденції та пріоритети реформування законодавства України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон, 8–9 груд. 2017 р. Херсон : Гельветика, 2017. С. 89–91.
9. Дрозд В. Ю. Поняття та класифікація крадіжок з автотранспортних засобів. *Правові реформи: міжнародний і український досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 24–25 листоп. 2017 р.). Дніпро : Дніпров. гуманітар. ун-т, 2017. С. 152–154.
10. Дрозд В. Ю. Роль криміналістичної характеристики в розслідуванні крадіжок з транспортних засобів. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. Ч. 2. С. 163–166.
11. Дрозд В. Ю. Організація огляду місця крадіжок з автотранспортних засобів. *Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 12–13 січ. 2018 р.). Дніпро : Правовий світ, 2018. С. 101–103.

АНОТАЦІЯ

Дрозд В. Ю. Розслідування крадіжок з автотранспортних засобів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

У дисертації здійснено комплексне дослідження теоретичних та організаційно-тактичних засад розслідування крадіжок з автотранспортних засобів з огляду на нормативні положення чинного кримінального процесуального законодавства, теорію криміналістики та потреб практики. Зокрема, з'ясовано способи вчинення та запропоновано класифікацію крадіжок з автотранспортних засобів, охарактеризовано слідову картину таких злочинів. Запропоновано матеріальні сліди крадіжок з автотранспортних засобів поділити на певні групи, а також сформовано криміналістичну характеристику особи злочинця. Виділено типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування, наведено перелік першочергових слідчих (розшукових) дій, інших заходів, спрямованих на їх вирішення. Окреслено види та форми взаємодії слідчих з працівниками Національної поліції. Визначено організаційно-тактичні особливості проведення огляду місця події, допиту, обшуку,

впізнання речей, слідчого експерименту. Надано рекомендації щодо основних форм використання спеціальних знань під час розслідування.

Ключові слова: крадіжки з автотранспортних засобів, криміналістична характеристика, розслідування, типові слідчі ситуації, слідчі версії, взаємодія, слідчі (розшукові) дії, відшкодування шкоди.

АННОТАЦИЯ

Дрозд В. Ю. Расследование краж с автотранспортных средств. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2019.

В диссертации осуществлено комплексное исследование теоретических и организационно-тактических основ расследования краж с автотранспортных средств учитывая нормативные положения действующего уголовного процессуального законодательства, теории криминалистики и потребностей практики. Отражено состояние научных исследований проблем расследования разных видов краж, установлено, что отсутствуют работы в Украине по кражам из автотранспортных средств. В результате анализа и систематизации взглядов ученых предоставлено авторское определение краж с автотранспортных средств. Предложено классификацию краж за соответствующими критериями.

Выяснено такие способы совершения краж из автотранспортных средств: путем повреждения автотранспортного средства, воспользовавшись свободным доступом к автотранспортному средству.

С учетом проведенного исследования, следовая картина таких краж состоит из идеальных и таких материальных следов: следы на месте стоянки автотранспортного средства, следы на преступнике, следы проникновения в автотранспортное средство, следы преступника, орудия в автотранспортном средстве, следы-предметы утеряны преступником, иные следы.

Дана характеристика личности преступника. На основании анализа уголовных производств установлено, что кражи из автотранспортных средств совершают совершеннолетние вменяемые лица мужского пола в возрасте от 25 до 45 лет, большинство из которых не работают, неженаты, имеющих среднее образование или неполное среднее образование, ранее привлекались к уголовной ответственности. Такие кражи преимущественно совершаются двумя и более лицами систематически (от трех до девяти эпизодов), на протяжении месяца, или же в течение двух-четырех месяцев, полгода. Во время совершения преступники находились в состоянии алкогольного и наркотического опьянения.

Выделены типичные следственные ситуации и версии первоначального этапа расследования краж из автотранспортных средств.

Доказано, что наиболее эффективными формами взаимодействия следователя с сотрудниками Национальной полиции при расследовании таких краж являются: процессуальные (предоставление поручений о проведении отдельных следственных (розыскных) действий) и непроцессуальные (обмен информацией о преступлении в

целом и его отдельных элементах, общение по выдвижению версий, совместное планирование и проведение тактических операций.

Раскрыты организационно-тактические особенности проведения таких следственных (розыскных) действий на начальном и последующем этапах расследования краж из автотранспортных средств, как: осмотр места происшествия, допрос владельца автотранспортных средств, допрос подозреваемого, обыск, опознание, следственный эксперимент, проведение экспертиз. Предложено в состав следственно-оперативной группы, которая проводит осмотр места кражи из автотранспортных средств привлекать кинолога со служебной собакой. Сформированы рекомендации по тактике допроса подозреваемого в конфликтных и бесконфликтных следственных ситуациях. Отмечено, что в соответствующих уголовных процессах чаще всего проводятся: дактилоскопическая, трасологическая, материалов, веществ и изделий, товароведческие экспертизы.

Установлен процессуальный порядок возмещения материального и морального вреда, причиненного потерпевшему в результате совершения кражи из автотранспортных средств.

Ключевые слова: кражи из автотранспортных средств, криминалистическая характеристика, расследование, типичные следственные ситуации, следственные версии, взаимодействие, следственные (розыскные) действия, возмещение ущерба.

SUMMARY

Drozd V. Yu. Investigation of theft from vehicles. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences in specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminology; Forensic Examination; Operative Search Activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2019.

The thesis is considered to be a comprehensive research of the theoretical and organizational tactical principles of investigation of thefts from vehicles with reference to the normative provisions of the current criminal procedural law, the theory of forensic science and the needs of the practice. In particular, the ways of committing such type of crime are determined, the classification of theft from vehicles is proposed, and the trace picture of such crimes is described. The material traces of theft from vehicles are proposed to be divided into certain groups, as well as forensic characteristics of the criminal are formed. The typical investigation situations and versions of the initial stage of the investigation are defined; the list of initial investigative (search) actions and other measures aimed at their solution are provided. The types and the forms of interaction between investigators and the employees of the National Police are outlined. Organizational and tactical features of the inspection of the scene of the crime, of the interrogation, of the search, of the identification of things, of the verification are determined. Recommendations on the main forms of using special knowledge during the investigation are provided.

Key words: theft from vehicles, forensic characterization, investigation, typical investigative situations, investigative versions, interaction, investigative (search) actions, compensation of damages.